

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. novembra 1880.

O b s e g: Našim ljudem, ki se v Bosno preseliti hočejo. — Mastne poti pa puste njive. — Kako da gospodar telice dobí namesti junčkov. — Kako orehe sveže (frišne) ohraniti. — Jež. — Postava zoper umetna vina. — O veteran-skih društvih. — Protestantizem in škof Hren. (Dalje.) — Nekaterih današnjih narodov ženitovanjski običaji. — Poštena nemška beseda. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Našim ljudem, ki se v Bosno preseliti hočejo.

Ko so nedavno časniki razglasili pogoje, po katerih se kmetovalcem ponuja naselitev v Bosni in Hercegovini, so začeli nekateri naši kmetje, ki domá težko izhajajo, premišljevatí, ali ne bi jim kazalo, domovino svojo zapustiti in preseliti se v Bosno ali Hercegovino, ki jim ste bližji kakor severna Amerika, katera je dozďaj najbolj bila pribežališče izseljencem, pa tudi zato nekako bolj domači, ker jezik hrvatsko-srbski, ki se ondi govori, je našemu slovenskemu jeziku zeló podoben.

Pogostoma zato od kmetov dohajajo „Novicam“ vprašanja: kam naj bi se obrnili, da se zagotovijo onih dobrot, ki se obetajo naselnikom, da ne gredó slepe miši loviti v čisto neznano deželo.

Čeravno „Novice“ mislijo, da bi varnejše bilo s preselitvijo potrpeti še tako dolgo, dokler niste Bosna in Hercegovina priznani za popolno avstrijski deželi in popolno urejeni po avstrijski upravi, smo vendar se obrnili na Dunaj in ondi prosili pojasnila o tem: kaj naj bi storili taki kmetje, ki samci ali z rodovino svojo nameravajo preseliti se v Bosno ali Hercegovino, da ne pridejo s preselitvijo v nobeno zadrego v tuji deželi?

Na to vprašanje smo iz popolno zanesljivega vira dobili sledeči odgovor:

Kdor želi preseliti se v Bosno ali Hercegovino, naj naredí s pismom prošnjo na oni oddelek c. kr. skupnega ministerstva na Dunaji, ki ima bosniške zadeve v svojih rokah; adresa v nemškem jeziku naj se glasi tako-le: „An das hohe k. k. gemeinsame Ministerium in Angelegenheiten von Bosnien und Hercegovina in Wien“. V pismu naj prosilec razloži: kaj je, samec ali z rodovino, od kod; spričalo župana in župnika naj dokaže, da prosilec je pošten človek, — dalje mora prosilec tudi to z verjetnim spričalom dokazati, da ima vsaj toliko premoženja, da si za more semena za setev in za to potrebnega orodja kupiti, pa do prihodnje žetve sebe in rodovino svojo preživiti. Pismo s temi prilogami se, kakor gori rečeno, pošlje ministerstvu na Dunaj, in čaka naj se rešitve. Prosilci naj s tako narejenim pismom ministerstvo prosijo, da jim brez plačila dá v Bosni zemljišča (grunta), pa

tudi potrebnega lesá za stavbo poslopja in kake polajšave za preselitev od doma v Bosno.

Pričakovati se sme, da bode sl. ministerstvo tako narejeno prošnjo ugodno rešilo.

Mastne poti pa puste njive.

Ljubi možje na kmetih! ali vam ne zazvonijo po ušesih te besede, ko greste po deželi okoli iz vasi v vas?

In kolikrat smo vam uže na srce govorili: skrbite za gnoj, ki je duša kmetijstvu, al vsi dobri nauki so še večidel glas vpijočega v puščavi. Da bi jaz župan ali župnik bil na kmetih — je modro rekel nek domoljub — ne dal bi mirú, da v srenji in v fari imajo vsi kmetje taka gnojnišča, kakor so potrebna, da kmetovalec njivam napravi potrebnega živeža. Ali ni sramota za celo občino ali faro, da so gnojne jame še zmerom bele vrane in da najboljši in najbolj rodivni gnojni deli se po potih razlivajo in pogublajo — na škodo poljskim pridelkom in na škodo zdravju ljudi in živine! Kdo bi mislil, da imajo ti ljudje toliko gnoja, da ne vedó kam ž njim, a vendar le vseskozi tožijo, da jim ga na vseh stranéh primanjkuje.

Pisatelj tega je govoril enega dne zastran prevelike potrate gnoja z nekim kmetom. In dragi moj starček mi je po navadi staro pesmico pel, da mu vedno gnoja primanjkuje, in je pravil, da mu ga bo prihodnjič še bolj primanjkovalo, zato ker letos ni dovelj krme nakosil. I, kako bi vam gnoja ne manjkalo, ker ga pustite iz dvorišča in gnojlišča po ulicah razcejati se! Ali bi ne bilo bolje, če bi si gnojno jamo napravili, kamor bi se najboljši gnoj stekal, namesti da se po vasi razgubljuje! — „Gospod! ne zamerite, naša jama je dobra“ — mu vaščan v besedo seže. „Bog pomagaj tej dobroti! — Kup praznega gnoja leži sém ter tje po dvorišču raztresen, največ ga leži pod kapom, da ga kapnica vedno izpira. Pri vsakem še tako pohlevnem dežji se veliko najmočnejega gnoja pogubi. Ljubi moj prijatelj, če hočete, da vam ne bo gnoja primanjkovalo, morate ž njim vse drugače ravnati. Gnojlišče mora spod kapa priti, globokeje ga morate skopati, da bo jami podobno, in jo z luknjo previditi, skoz katero se bo gnojnica v jamo ocejala. Če tako jamo napravite, boste imeli obilo in prav dobrega gnoja!“ — „Prav imate gospod! taka jama bi res ne bila za gnoj slaba, al — stroški, stroški!“ — „Oče, ne bojte se stroškov, — v enem letu vam bodo povrnjeni, pri sedanjí napravi vam

pa gre vsako leto polovico gnoja v izgubo. Poglejte, če cel kup vlažne stelje s soljo potresete in z vodo polijete, vam gre sol z vodo vred pod zlo, zato, ker se sol v vodi raztopi in z vodo odteče. Ravno taka je tudi z vašim gnojiščem; najbolje stvari, katere zemljo gnojé, da rodovitneja prihaja, se v vodi in vlažnosti razkrojijo in s kapnico vred iz gnojišča odtečejo in se po vasi razlivajo.“ „Saj imate res prav, gospod! Če bi gosposke suknje ne nosili, bi mislil, da ste trd kmet, ker kmetijstvo bolj razumete, kakor nas eden.“

Drugo leto potuje oče Č. zopet skoz to vas, in ne ulic ne vasi skor nič v boljšem stanu ne najde, kakoršne so bile lanskega leta; še zmerom se je po njih gnojnica cedila in v mlinski jarek ocejala; tu vidi tudi starega kmeta pred hišo stati, ki se za ušesi praska in toži, da mu gnoja vseskozi primanjkuje. Ljudje so tukaj slepi, pravi naš popotnik, in se ne dajo podučiti, da bi svoje kmetijstvo v bolji stan pripravili.

Ali bi ne bilo prav, da bi se v enacih primerljajih k temu s hudim silili, kakor se na Badenskem godí, in k snagi in čištenji ulic morali, kar dostikrat škoduje zdravju živine in ljudi. Ukazati bi se jim moralo, kako se njive in travniki umno obdelujejo in zboljšujejo, in sicer:

1. Vsak gospodar bi si moral najmanj 3 čevlje globoko gnojno jamo napraviti, v katero bi se gnojnica, namesti po ulicah pogubljevala v jamo ocejala.

2. Kakor hitro je jama gnojnice polna, bi jo moral gospodar v sode izprazniti, in na njive, travnike in vrte speljati.

3. Župani bi morali nekoliko sodov na soseskine stroške napraviti dati, in vaščanom v potrebi za majhen denar prepustiti, da bi gnojnico iz jam na polje izpeljevali, dokler bi si jih sami ne omislili.

4. Tiste kmetovalce, kateri bi po 1. in 2. pravilu ravnati ne hotli, bi morala gosposka po primeri škode, katero so sebi ali pa sosedom po nemarnosti napravili, v denarjih kaznovati.

Gospodarske skušnje.

Kako da gospodar telice dobí namesti junčkov, govorili smo v našem zadnjem listu po skušnjah poštarja gosp. Nocka ki svetuje, krave le s polnim višenom, tedaj zjutraj ali zvečer, predno so omolžene bile, peljati k juncu. Prav to potrjuje tudi oskrbnik neke velike grajščine gosp. Nossek v „Wiener landw. Zeitg.“ On piše tako-le: Naše krave smo zmerom zvečer ob 6. uri peljali k biku, in res je, da dobivamo med 100 teleti 80—85 telic. Naš gospodar, večkrat od nas poprašan: kaj more temu vzrok biti, ni nikoli hotel nam pravega odgovora dati, morebiti misleč, da se bomo smejali, če nam svojo skrivnost razodene. Enkrat nam je vendar odkritosrčno to povedal. Rekel nam je, naj se telica, ko se prvičkrat poja, ne pelje koj k biku, ampak še le drugikrat, in to vselej zvečer o mraku. Težko bode ključ k tej natorni skrivnosti najti, vendar skušnja me uči, da je res tako.

Kako orehe sveže (frišne) ohraniti.

Znano je, da jedrca orehova o nastopu zime dobijo nekak žarkov (oljnat) okus, kar jim vrednost jemlje. Da taki orehi zopet sveži postanejo, priporočajo gospodarski časniki kot gotovo sredstvo to-le: Orehi naj se namakajo 48 ur v mlačnem mleku, potem pa naj se dadó na zraku ohladiti. Ko bi mleka ne bilo pri hiši, se dá to tudi doseči s tem, da se orehi položijo v mlačno malo osoljeno vodo, samo da v tej vodi se morajo namakati 5—6 dni. Pri tem ravnanji vlaga

mleka ali vode prešine orehovo lupino in pomoči jedrce v njem, ki se potem napne in tako zopet sveže postane, da se nova tanka kožica oreha ravno tako olušiti dá, kakor pri ravno dozorelih orehih.

Prirodopisne stvari.

Jež.

Jež je človeku velik prijatelj in kmetijstvu koristna žival. V časniku „Der Obstgarten“ nahajamo životopis ježev, ki je posebno namenjen učiteljem ljudskih šol. Pisatelj pravi, naj bi se šolski mladini namesti tujih zverin raje razlagale domače koristne ali škodljive živali.

Naj iz tega popisa našim bralcem podamo nekoliko vrstic.

Jež podnevi rad počiva in spi, zato, da gre ponoči bolj pogumen na lov iskat si živeža. Če želodec umorjenega ježa preiskujemo, najdemo v njem ostanke hroščev, ličink, miši, kač, gljist, griljev, kobilic in drugega škodljivega mrčesa; le malo pa ostankov kakega jabolka ali hruške.

Jež je tudi ena tistih redkih gorkokrvnih živali, katerim strupeni pik modrasov nič ne škoduje, marveč se rad v boj spusti z modrasom, katerega skoro vsakokrat premaga. Ko je tega svojega sovražnika umoril, gostí se na njegovem hrbtnem mesu.

Jež je podnevi okorna, počasna in flegmatična žival; ves drug je pa ponoči. Tu je tako uren in bronog, ter tako ročno streže po miših, da mu le malokedaj kaka uide; da, tudi podgano vjame in gre prav rad na lov vodnih podgan. Le tam, kjer mati narava mizo pogrne ježu s tako hrano, katera mu je priljubljena, nahajamo ga pogostoma, in to je na polji, kjer je dosti miši.

Tudi tam, kjer je dosti strupenih modrasov, najdemo ježe, ki so mu naravni in skoro edini zatirovalci, dostikrat, tam pa, kjer modrasov ni, tudi ježev ni.

Ker je po takem jež toliko koristna živalica, bi se misliti moralo, da ga človek varuje in še celó za njegovo pomnoženje skrbi, — al žalibog prav malo ljudi pozná veliko ježevo korist in preganja tega revšeta, kjer koli ga dobi. V vodo ga nevedneži vržejo in se radujejo videti ga, kako se skuša oteti pogube. Ali ker je ljudstvo naše tako malo podučeno o koristi ježevi, ne zadeva zatega del ojstra graja naših ljudskih šol?

Nove postave.

Postava zoper umetna vina.

Omenili smo uže, da je postava zoper umetna vina, ki jo je deželni zbor sklenil, potrjena od cesarja. Ker ima veliko važnost, naj jo celo razglasimo. Glasi se tako-le:

§. 1. Napravljati vinu podobne pijače (navadno umetno vino imenovane), kakor tudi pijače iz vinskih jagod s tem, da se jim pridá ali primeša družih tvarin, in se to ne godí samo zarad tega, da se vino zboljša ali da je bolj trpežno, ampak zato, da se napravi več vinu podobne pijače, sme se, če je pridelek namenjen na prodaj ali če se ima točiti, le kakor obrt, podvržena obrtnemu in dohodninskemu davku in spada pod določbe obrtniškega reda.

To pa ne veljá za napravljanje tropinovca in vin piccolo (vinetto) na lastnem zemljišču od lastnika samega.